

Kazimierz Madaliński

PROFESOR ADAM NOWOSŁAWSKI (1925-2012) - TWÓRCA POLSKIEJ SZKOŁY IMMUNOPATOLOGII

PROFESSOR ADAM NOWOSŁAWSKI (1925-2012) – FOUNDER OF THE POLISH SCHOOL OF IMMUNOPATHOLOGY

Pracownia Immunopatologii Zakażeń Hepatotropowych Zakładu Wirusologii
Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie

STRESZCZENIE

W dniu 3.02.2012 r. polska medycyna i immunologia poniosły wielką stratę: zmarł Prof. dr hab.med. Adam Nowosławski, twórca polskiej szkoły immunopatologii i członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności.

Profesor Adam Nowosławski urodził się 30.04.1925r. w Rzeszowie. W czasie II Wojny Światowej brał udział w ruchu oporu – był żołnierzem AK pułku 'Baszta'. Był więźniem Pawiaka, Majdanka i Buchenwaldu. Studia odbył na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Warszawie w latach 1946-1951. Stopień doktora medycyny uzyskał w 1963 r., doktora habilitowanego w zakresie immunopatologii w 1966 r. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1973 r., a profesora zwyczajnego – w 1980.

Dorobek naukowy Profesora liczy łącznie 170 publikacji, w tym 101 – to prace oryginalne. Jego publikacje były cytowane w kilku amerykańskich książkach dla studentów i lekarzy. Tematyka wczesnych prac dotyczyła immunopatogenezy pneumocystozowego zapalenia płuc u wcześniaków, reumatoidalnego zapalenia stawów i pochodzenia czynnika reumatoidalnego. Wielkie znaczenie miały prace nad wirusem zapalenia wątroby typu B, nad lokalizacją tkankową antygenów, zwłaszcza odkrycie HBcAg, oraz nad wykładnikami odpowiedzi immunologicznej. Prace te były najczęściej cytowane w literaturze światowej, a także nagradzane. Działalność Profesora w dziedzinie zapobiegania HIV/AIDS, zarówno praktyczna, jak i naukowa została uhonorowana nagrodą specjalną Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej. Był honorowym członkiem Polskiego Towarzystwa Patologów i Polskiego Towarzystwa Hepatologicznego. Profesor należał także do International Association for the Study of the Liver oraz International Academy of Pathology.

ABSTRACT

Professor dr med. Adam Nowosławski, has died at age of 87, on February 3, 2012, the founder of the Polish school of immunopathology, member of Polish Academy of Sciences and of Polish Academy of Art and Sciences. Professor was born on April 30, 1925 in Rzeszów (SE Poland). During the Second World War he took part in the anti-nazi resistance movement; he was the soldier of the 'Baszta' regiment of the Home Army. Subsequently, he was imprisoned in the Pawiak and concentration camps: Majdanek and Buchenwald. The medical studies he has completed at Warsaw Medical Academy between 1946-1951. The degree of doctor of medicine Prof. Adam Nowosławski has obtained in 1963, habilitation degree in the field of immunopathology – in 1966; the title of Professor he has obtained in 1980.

His scientific achievements consist of 170 publications, including 101 original papers. His publications were quoted in several American books for students and physicians. Topics of his early papers concerned the immunopathogenesis of *Pneumocystis carinii* - induced pneumonia in premature babies, immunopathogenesis of rheumatoid arthritis, and the origin of rheumatoid factor. The enormous role in the field of hepatology played research on the virus of hepatitis B. These studies dealt with the discovery of HB core antigen which had the cellular localization different from HB surface antigen and with the parameters of the immune response to infection. Papers published on this topic were the mostly quoted in the literature and earned him national awards. The activity of Prof. Adam Nowosławski in the field of HIV/AIDS prevention was honored by the special prize of the Minister of Health. Professor was the honorary member of the two Societies: Polish Society of Pathologists and Polish Society of Hepatology. He was also the member of International Association for the Study of the Liver and International Academy of Pathology.

Profesor Adam Nowosławski został odznaczony Krzyżem Kawalerskim, Krzyżem Oficerskim i Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Medalem za Zasługi dla Obronności Kraju i Krzyżem Oświęcimskim. Otrzymał także medal Kopernika od Prezydium PAN oraz medal Gloria Medicinæ.

Słowa kluczowe: *historia medycyny, immunopatologia, pneumocystoza, reumatoidalne zapalenie stawów, wirusowe zapalenia wątroby B, C i D; HIV/AIDS.*

W dniu 3.02.2012 r. polska medycyna i immunologia poniosły wielką stratę - zmarł Prof. dr hab. medycyny Adam Nowosławski, twórca polskiej szkoły immunopatologii, członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk, wieloletni pracownik i wicedyrektor Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie.

Dane biograficzne. Adam Nowosławski urodził się 30.04.1925 r. w Rzeszowie; Jego ojciec był pracownikiem Urzędu Polskiej Poczty i Telegrafu. W czasie II wojny Światowej Adam Nowosławski brał udział w ruchu oporu – był żołnierzem AK pułku ‘Baszta’; pseudonim ‘Marysia’. Był więziony na Pawiaku oraz w obozach koncentracyjnych – Majdanku i w Buchenwaldzie. Wojna przerwała Jego naukę, dlatego maturę uzyskał dopiero w 1946 r., w Gimnazjum im. Księcia J. Poniatowskiego w Warszawie. Studia odbył na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Warszawie w latach 1946-1951. Jeszcze w czasie studiów zawarł związek małżeński z *Wiesławą Grzegorzewską*, b. więźniarką obozu w Majdanku i Ravensbrück. Po ukończeniu studiów, przez 10 lat pracował w Zakładzie Anatomii Patologicznej AM w Warszawie, pod kierunkiem Prof. *Ludwika Paszkiewicza*. Prowadził ćwiczenia z anatomii patologicznej i histopatologii (1952-1964) dla studentów 3. roku, a ćwiczenia se-

Prof. Adam Nowosławski received the national medals: Polonia Restituta Crosses, Gold Medal for the Merits of the Country Defense, and the ‘Auschwitz’ Cross. He was also the recipient of the medals: Copernicus (1997) and Gloria Medicinæ (2001).

Key words: *history of medicine, immunopathology, Pneumocystis pneumonia, rheumatoid arthritis, hepatitis B, C, D; HIV/AIDS*

minaryjne i wykłady dla studentów 5. roku Wydziału Lekarskiego AM w Warszawie. W latach 1960-61 był stypendystą Fundacji Rockefellera w Szpitalu Chirurgii Specjalnej Uniwersytetu Cornell w Nowym Jorku, gdzie współpracował z Dr *Robertem C. Mellorsem*, badając m.in. pochodzenie komórkowe czynnika reumatoidalnego. Na zakończenie pobytu w USA kupił aparaturę dla Zakładu za własne fundusze.

W roku 1964, wraz z Dr *Witoldem J. Brzosko* i utworzonym przez nich zespołem, na zaproszenie Prof. Włodzimierza Kuryłowicza podjął pracę w Państwowym Zakładzie Higieny w Warszawie, najpierw na stanowisku kierownika Pracowni, a następnie, od 1967 r. - Zakładu Immunopatologii. Zakład ten, od początku, stał się kuźnią pomysłów i znakomitych prac naukowych oraz ośrodkiem szkolenia osób o podobnych zainteresowaniach, promieniującym na całą Polskę, a także zagranicę. Zakład harmonijnie współpracował z innymi jednostkami Instytutu, np. przy ocenie szczepionki przeciwko poliomyelitis.

Tytuł profesora zwyczajnego Adam Nowosławski uzyskał w 1980 r. Członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk został już w 1976; był również członkiem Nowojorskiej Akademii Nauk. W latach 1980-1989 był Zastępcą Sekretarza Wydziału Nauk Medycznych PAN. W latach 1982–1990 pełnił funkcję zastępcy Dyrektora ds. Epidemiologii i Mikrobiologii PZH. Uczestniczył w pracach Kolegium Doradczego Przewodniczącego Wydziału Nauk Medycznych PAN w latach 2001-2002. Był także członkiem ‘Board of Advisors of the Science Foundation of Japan’; and ‘American Biographical Institute’. W 1998 r. został wybrany członkiem Polskiej Akademii Umiejętności.

Dorobek naukowy Profesora liczy łącznie 170 publikacji, w tym 101 prac oryginalnych. W czasopiśmie zagranicznych ukazało się 37 prac oryginalnych o IF sięgającym 28. Według bazy Web of Knowledge – Scopus, prace Profesora były cytowane 1574 razy; każdą pracę zacytowano przeciętnie 15 razy. Co jest również bardzo ważne, prace te były także cytowane w podręcznikach dla studentów i lekarzy amerykańskich, np. w kilku kolejnych wydaniach prestiżowego podręcznika *G. Mandella* i wsp. – *Principles and Practices of Infectious Diseases* było zacytowanych po kilkanaście

prac wykonanych pod kierunkiem Profesora. Należy w tym miejscu dodać, że w kwestii publikacji wyników Profesor przestrzegał surowych zasad etyki, a każdy, nie wyłączając Szefa, musiał mieć wyraźny udział.

Prace badawcze. Tematyka prac badawczych Prof. Adama Nowosławskiego obejmowała immunopatologię pneumocystozowego zapalenia płuc, wczesne zmiany miażdżycowe w tętnicach wieńcowych oraz immunopatologię zmian stawowych w przebiegu reumatoidalnego zapalenia stawów. Ten drugi temat, dotyczący rozmieszczenia białek osocza, w tym fibrynogenu, we wczesnych zmianach miażdżycowych, stał się podstawą pracy doktorskiej Profesora, obronionej w 1963 r. Już w 3 lata później uzyskał On tytuł doktora habilitowanego na podstawie rozprawy „Immunopatologia reumatoidalnego zapalenia stawów”. Najważniejszym osiągnięciem w tej dziedzinie było określenie tkankowego pochodzenia czynnika reumatoidalnego (RF) oraz zidentyfikowanie kompleksów autoimmunologicznych (IgG-RF) w obrębie zmian patognomonicznych dla tego schorzenia. Badania te zostały wyróżnione zespołową nagrodą Wydziału Nauk Medycznych PAN. W osiągnięciach badawczych Profesora olbrzymią rolę odegrała świetna znajomość warsztatu naukowego i solidne doń podejście. Wyrazem tego są m.in. prace metodyczne – „Metodyka immunohistochemii” (1959; 1964) oraz rozdziały w książce „Immunofluorescencja” pod red. *Józefa F. Kubicy* (1963).

Prace dotyczące patogenezy i immunopatologii zapalenia płuc u wcześniaków wywołanego przez *Pneumocystis carinii* przyniosły pierwszy odzew środowiska naukowego z zagranicy i pierwsze cytowania. Profesor i wsp. wykazali tworzenie się wiążących dopełniacz kompleksów immunologicznych na powierzchni dwu form morfologicznych *Pneumocystis* oraz obecność odczynowych komórek zapalnych wytwarzających swoiste przeciwciała. Praktycznym efektem zdobytej wiedzy było opracowanie testu immunofluorescencyjnego z użyciem substratu zakażonego płuca do wykrywania przeciwciał klas IgM i IgG przeciwko temu patogenowi. Artykuł był szeroko cytowany, a z wielu stron świata nadchodziły prośby o użyczenie tego substratu. Badania te zostały wyróżnione Nagrodą Zespołową I st. Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej (1964) i Państwową Nagrodą Naukową II st. (1966).

Współpraca naukowa i uzyskane wyniki. Nowy temat dla zespołu pojawił się wkrótce po habilitacji Profesora. W roku 1968 doc. dr *Halina Seyfriedowa* i dr *Elżbieta Kacperska* z Instytutu Hematologii zwróciły się z prośbą o wyjaśnienie natury lipoproteinowego antygeny, który pojawiał się w surowicy pacjentów po wielokrotnych transfuzjach. Trzy lata wcześniej

Blumberg, Alter i Visnich donieśli o odkryciu w surowicy chorych na białaczkę antygeny, którego obecność stwierdzili także w surowicy aborygena australijskiego i nazwali go „Antygenem Australia” (Au Ag). Oczyszczono antygen z surowicy; porównano oba systemy i wykazano ich identyczność. Zespół pod kierunkiem Profesora był znakomicie przygotowany pod względem warsztatowym, by podjąć nowy temat. Powiązano zjawiska serologiczne i zmiany morfologiczne zachodzące u pacjentów - obecność Au Ag w surowicy i w hepatocytach - metodą immunofluorescencji i mikroskopii elektronowej. Właściwie wszystkie prace wynikające z prowadzonych badań, były publikowane po angielsku; tylko pojedyncze po francusku. Ważnym krokiem w kierunku poznania natury Au Ag była obserwacja w mikroskopie elektronowym sposobu układania się w łańcuchy cząsteczek, sugerującego ich wirusowe pochodzenie. Współpraca z biochemikami z Instytutu Hematologii (prof. *Jerzy Kościelak*, dr *Władysław Józwiak*) doprowadziła do wykrycia kwasu nukleinowego w preparatach Au Ag, jednak nie został on od razu prawidłowo zidentyfikowany; korekta nastąpiła w ciągu 2 lat.

Drugim osiągnięciem Adama Nowosławskiego było wykrycie dwu lokalizacji antygenów (*hepatitis B antigen*) w hepatocytach: w jądrze i cytoplazmie; pozwoliło to na zidentyfikowanie, odpowiednio: *hepatitis B 'core antigen'* i *hepatitis B 'surface antigen'*. W sferze Jego zainteresowań były badania pozawątrobowej lokalizacji antygenów HBV oraz związanych z nią chorób, takich jak błoniaste kłębkowe zapalenie nerek u dzieci oraz guzkowe zapalenie tętnic. Prace opublikowane przez Profesora i wsp. wzbudziły wielkie zainteresowanie w kraju i za granicą i przyniosły Mu i zespołowi duży prestiż. Profesor Adam Nowosławski został przewodniczącym sesji „Wirusowe zapalenie wątroby” w czasie VI Międzynarodowego Kongresu Chorób Zakaźnych i Pasożytniczych w Warszawie, 1974. WHO powołała go dwukrotnie, w 1974 i 1975 r., jako eksperta w dziedzinie wirusowego zapalenia wątroby. W tych latach również wygłosił referaty programowe na: II Kongresie Immunologii w Brighton, XIX Kongresie Pediatrii w Buenos Aires oraz referat „Aspekty immunopatologiczne wzw B” na Międzynarodowym Sympozjum Wirusowego Zapalenia Wątroby w Waszyngtonie, oraz na X Kongresie Gastroenterologii w Budapeszcie, 1976; w 2 lata później przewodniczył sesji roboczej w San Francisco. W roku 1974 przybył do naszego Instytutu na półroczny staż dr *Paul Vincent Holland* z Centrum Krwiodawstwa Narodowego Instytutu Zdrowia w Bethesda (USA). Przyjechał do Polski zachęcony wysokim poziomem prac naukowych zespołu Profesora. Został on szczerym i długoletnim przyjacielem Profesora.

W latach 1980–2002 Profesor zajmował się m.in. współwystępowaniem albuminy i HBsAg w ludzkich

hepatocytach, co mogło świadczyć o inkorporacji albuminy do otoczki HBV. Innym tematem, z zakresu epidemiologii, był udział defektywnego wirusa HDV (obok HBV i HCV) w wywoływaniu przewlekłych wirusowych zapaleń wątroby w Polsce. Wspólnie z grupą chemików oraz biochemików pracował także nad analogami peptydowymi HBsAg oraz właściwościami immunogennymi białek HBV i HIV, otrzymanych metodą rekombinacji DNA (nagroda zespołowa Polskiej Akademii Nauk). Zagrożenie, jakie przyniosła Polsce w połowie lat 80. epidemia AIDS, dostarczyło też ważnego tematu praktycznego i badawczego zarówno Zakładowi Immunopatologii, jak i całemu Instytutowi. Niedługo po wykryciu pierwszego przypadku AIDS w USA, powstała w Polsce grupa wykładowców, którzy przybliżali drogi przenoszenia, patogenezę i klinię tej choroby; Profesor do niej należał. Została powołana Rada ds. AIDS, której stał się przewodniczącym (Jego ulubionym powiedzeniem było, że na szczęście Rada ds. AIDS liczy więcej osób, niż jest przypadków tej choroby w Polsce). Zadaniem Zespołu było m.in. prowadzenie działalności edukacyjnej i popularyzatorskiej. Naturalnym Jego współpracownikiem w PZH został epidemiolog, prof. dr *Wiesław Magdzik*, z którym napisali dwa artykuły poglądowe (1986; 1996), a z całym zespołem Rady – broszurę p.t. „Postępowanie zapobiegawcze, diagnostyczne i lecznicze w przypadku zakażenia HIV lub zachorowania na AIDS” (1989). W dziedzinie badawczej – opublikowano dwie prace, nt. występowania limfadenopatii, a także przeważających zakażeń wirusowych i grzybiczych u osób zmarłych na AIDS. Działalność Profesora w dziedzinie zapobiegania AIDS została uhonorowana w 1996 r. nagrodą specjalną Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej.

Znakomite opracowania Profesora, jako podsumowanie kolejnego okresu działalności, dotyczyły diagnostyki etiologicznej (czynniki wirusowych) przewlekłych zapaleń wątroby. Artykuł oryginalny poświęcony był etiologii przewlekłych zapaleń wątroby na podstawie badań biopsji wątroby i jednocześnie surowicy pod kątem zakażeń HBV, HCV, HDV i zakażeń mieszanych w latach 1993–95. Perfekcyjny artykuł Profesora, zamieszczony jako komentarz do pracy prof. *Juliana Stolarczyka*, dotyczącej zmiany klasyfikacji przewlekłego zapalenia wątroby (1998) zawierał ilustrujące przykłady identyfikacji immunohistochemicznej antygenów wirusów hepatotropowych.

Profesor był promotorem 8 przewodów doktorskich. Prace i osiągnięcia Profesora zostały wysoko ocenione, m.in. była to nominacja Międzynarodowej Unii Towarzystw Mikrobiologicznych do *King Faisal Prize for Research on Viral Hepatitis* (1984).

Działalność na rzecz środowiska naukowego.

Profesor brał udział w pracach Rad Redakcyjnych:

Medycyny Doświadczalnej i Mikrobiologii, Archiwum Immunologiae et Therapiae Experimentalis, Polish Journal of Pathology i Central European Journal of Immunology. Brał także udział, a w wielu wypadkach przewodniczył, radom i zespołom doradczym. I tak, był przewodniczącym Rad Naukowych: Instytutu Reumatologii (1986–2000); Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN (1990–2000) oraz Wojskowego Instytutu Higieny i Epidemiologii (2001–2003). Członkiem Rady Naukowej Państwowego Zakładu Higieny był w latach 1972–1990; a Komitetu Immunologii PAN w latach 1972–2011. Uczestniczył również w pracach Fundacji Batorego (Komisja Kwalifikacyjna Programu Doskonalenia Lekarzy) i Zespołu Opiniodawczego ds. Upowszechniania Nauki KBN.

Profesor Adam Nowostawski należał do następujących Towarzystw Naukowych: Polskie Towarzystwo Patologów (członek honorowy), Polskie Towarzystwo Immunologiczne, Towarzystwo Popierania i Krzewienia Nauk, Towarzystwo Naukowe Warszawskie, Polskie Towarzystwo Naukowe AIDS (członek honorowy), Polskie Towarzystwo Hepatologiczne (członek honorowy), International Association for the Study of the Liver oraz International Academy of Pathology.

Profesor został odznaczony Krzyżem Kawalerskim, Krzyżem Oficerskim i Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Medalem za Zasługi dla Obronności Kraju i Krzyżem Oświęcimskim. Otrzymał także medal Kopernika od Prezydium PAN oraz medal *Gloria Medicinae*.

Profesor we wspomnieniach współpracowników.

Profesor Adam Nowostawski był mądrym, prawym i szlachetnym Człowiekiem. Z racji Jego prawości i poczucia sprawiedliwości nazywaliśmy Go „surowym Ojcem”. Oczywiście wszyscy, którzy się z Nim zetknęli, dostrzegali olbrzymią pracowitość, solidność i dokładność działania. Jedną z cech Profesora była umiejętność planowania na odległą przyszłość. A także – nie powstrzymywał badań niespodziewanych „odkryć” i potrafił szybko rozpoznać ich potencjalne znaczenie. Należy dodać, że nigdy nie podnosił głosu; a naturalne konflikty, które się zdarzały w zespole, rozładowywał raczej metodą ciętego dowcipu. My, Jego wychowankowie, byliśmy zawsze traktowani po partnersku, a to, że staraliśmy się być dobrzy i ambitni było tak naturalne, że nie wymagało odrębnych pochwał. Byliśmy dumni, że w okresie epidemii AIDS znalazł się w Radzie Ministerstwa Zdrowia i często udzielał wywiadów, a dziennikarze szybko zorientowali się w Jego rozległej wiedzy, rozszerzali zakres pytań na inne dziedziny i widzieli w Nim prawdziwy autorytet. Pod względem towarzyskim był wspaniałym gawędziarzem, a Jego opowieści były barwne i doskonale skonstruowane.

W tym miejscu chciałbym przytoczyć kilka anegdot związanych z osobą Profesora.

Małżeństwo z Wiesławą. Pobrali się w 4 lata po zakończeniu wojny. Oboje na studiach, byli biedni jak przysłowiowe myszy kościelne. Ślub się odbył i dostali prezenty. Planowali podróż do Krościenka, ale jak zapłacić? I wtedy przydało się złote pióro wieczne, które Profesor otrzymał, jako Pan Młody. Spieniężenie tego prezentu zapewniło Młodożęcom dwutygodniowe wakacje!

Przyjaźń z Witoldem Brzosko. Obaj pracowali w Zakładzie Anatomii Patologicznej AM w Warszawie, a połączyło ich wspólne zainteresowanie poszukiwania antygenów i przeciwciał w tkankach metodą immunohistochemii. Adam i Witold wspaniale się uzupełniali: obaj zdolni i inteligentni; Adam – bardzo dociekliwy, dogłębny, dokładny i elegancki w swoich sformułowaniach. Witold zaś – rzutki i pomysłowy. Obaj nosili muszki i byli nierozłączni. Ich przyjaźń przetrwała 18 lat i zaowocowała stworzeniem jednego z najlepszych zespołów w polskiej medycynie eksperymentalnej tego okresu.

Historia Zakładu Immunopatologii PZH to znacząca część aktywnego życia Profesora. Stworzył On szkołę immunopatologii i był niekwestionowanym autorytetem w tej dziedzinie. Wychowankami szkoły byli m.in.: *Krzysztof Krawczyński, Kazimierz Madaliński, Agata Budkowska, Tomasz I. Michalak, Teresa Nazarewicz de-Mezer, Kazimiera Gajl-Pęczalska, Janusz Ślusarczyk, Hanna Świdorska, Sylwia Karwowska, Bożenna Kalinowska, Małgorzata Jastrzębska, Joanna Woyciechowska, Bożena Walewska-Zielecka.* Niektórzy z nich, po kilkunastu latach wspólnej pracy, rozpoczęli samodzielną działalność naukową w kraju lub za granicą. Doktor *Paweł Szalecki*, choć w Zakładzie pracował krótko, zawsze był bardzo przywiązany do Profesora i opiekował się Nim z pełnym poświęceniem, gdy Profesor zaczął podupadać na zdrowiu.

Wysoki poziom prac i wzorcową powtarzalność wyników zapewniały doskonale asystentki techniczne: *Barbara Bartocha, Helena Rachubik, Wanda Szymanek-Stós, Agata Kozera, Teresa Barszcz, Janina Łuczak, Hanna Pragert, Barbara Bereza, Alicja Gładkowska, Lucyna Mościcka, Anna Klarowicz, Irena Wojewódzka* i inne oraz „złota rączka” - *Mieczysław Prokopczuk.* Świetną dokumentację fotograficzną, której wagę Profesor jako patomorfolog bardzo doceniał, zapewniła Pani *Janina Suchenek.* Nad częścią administracyjną Zakładu czuwały sekretarki - *Magda Przybylska, Alina Tylińska* i in. Należy tu wspomnieć, że również szereg osób, przeszkolonych w Zakładzie, uważało się za wychowanków Adama Nowosławskiego – prof. dr *Jan Żeromski*, prof. dr *Andrzej Lange*; a z zagranicy – dr *Johannes Friis* (Dania), dr *Zsuzsa Schaff* (Węgry), dr *Mario Rizzetto* (Włochy) i wspomniany dr *Paul V. Holland.* W Zakła-

dzie panowała niezapomniana atmosfera życzliwości i solidarności, a słynne wspólne śniadania cementowały ducha zespołu. Wszyscy z nutką rozrzewnienia wspominają te wspaniałe i pracowite chwile spędzone w Zakładzie Immunopatologii PZH. Zespół odwiedzany był także przez wybitnych przedstawicieli hepatologii, takich jak: Dr *Baruch Blumberg* (Filadelfia) - laureat Nagrody Nobla; Dr *Daniel Bradley* (Emeryville), Prof. *Ian Desmyter* (Leeuven), Dr *Christian Treppe* (Lyon), Dr *Hans Will* (Hamburg), Dr *Harold Margolis* (Atlanta), Dr *Marolis Maynard* (Phoenix), Dr *Alfred M. Prince* (New York) oraz Dr *Staffan Sylvan* (Sztokholm). Ideą tych wizyt były wykłady i wspólne posiedzenia naukowe, wymiana myśli i dyskusje nad najnowszymi trendami badawczymi.

Przyjaźnie zagraniczne. *Robert Good*, jeden z czołowych amerykańskich immunologów klinicznych; był m.in. dyrektorem Instytutu Sloan Kettering w Nowym Jorku. Został zaproszony na wykład w Państwowym Zakładzie Higieny w 1969 r.: była to fascynująca, niesłychanie ciekawa prezentacja, ilustrowana ok. 200 przezrociami. W prywatnej rozmowie potem zapytał: „a Wy nad czym pracujecie?” Profesor w odpowiedzi przedstawił mu założenia i wyniki pracy nad lokalizacją komórkową antygeny Australia u chorych z zespołami limfoproliferacyjnymi (praca już była w zasadzie napisana). ‘Ależ to wspaniałe kawał dobrej roboty – zalecam ją do redakcji Lancet’, powiedział *Robert Good.* Napisał list; praca została przyjęta. I tak to się zaczęło...

Tenże Dr *Robert Good* na Sympozjum Immunopatologii w Cavtat (Jugosławia), 1973, widząc Profesora, przygotowującego przezrocza do wykładu, obwieścił całej sali: „Zobaczycie najpiękniejszą immunofluorescencję na świecie!” Dr *Ivan Roitt* (Londyn) w słynnej książce „Immunologia” (współredaktorzy: *R.N. Maini, J. Brostoff*), w jej kolejnych wydaniach zamieszczał zdjęcie lokalizacji HBsAg i przeciwciał IgM w ścianie tętnicy chorego na *periarteriitis nodosa*, autorstwa Profesora.

Poczucie własnej wartości, ale i skromność. W roku 1997 zorganizowałem dwudniowe Sympozjum „Postępy badań nad wirusowym zapaleniem wątroby”, poświęcone osiągnięciom Profesora w dziedzinie immunopatologii wzw. Zaprosiłem zagranicznych przyjaciół Adama Nowosławskiego i Jego wychowanków pracujących za granicą. Przyszły listy od kilku osób znanych w hepatologii (m.in. napisała Prof. *Sheila Sherlock* z Londynu). Profesor, gdy się dowiedział, że sympozjum jest dedykowane Jego osiągnięciom, poprosił stanowczo o pominięcie tej informacji. Podczas otwarcia sympozjum, sytuacja znalazła się na moment w impasie. Rozładował ją niezawodny prof. *Janusz Komender*, który przemawiał w imieniu Prezydium

PAN i w pewnym momencie powiedział: „Cieszymy się, że jest wśród nas Profesor Adam Nowosławski”.

Adam Nowosławski w oczach współczesnych. Epidemiolodzy, prof. *Wiesław Magdzik*, były Dyrektor Państwowego Zakładu Higieny oraz prof. *Danuta Naruszewicz-Lesiuk* w rozdziale książki „Wakcynologia” (2005) napisali: „Kilku epidemiologów z Państwowego Zakładu Higieny w latach 70. i 80. prowadziło badania nad immunogennością wirusa zapalenia wątroby typu B. Wymienić tu należy Adama Nowosławskiego i Witolda Brzosko, a z młodszego pokolenia – Krzysztofa Krawczyńskiego, pracującego obecnie w CDC, Atlanta, oraz Kazimierza Madalińskiego i Janusza Ślusarczyka, przeprowadzających badania głównie w Polsce”. Obecnie, autorzy tego rozdziału uważają, że to było zbyt lakoniczne określenie zasług tego zespołu.

Hepatolog, prof. dr Jacek Juszczyk, w swoich licznych książkach, np. „Wirusowe zapalenie wątroby” (1999) i w referatach zawsze podkreślał zasługi Profesora Adama Nowosławskiego dla rozwoju immunopatologii i hepatologii.

Spis najczęściej cytowanych prac badawczych Profesora jest dostępny w Bibliotece NIZP-PZH.

Otrzymano: 20.03.2012

Zaakceptowano do druku: 30.03.2012

Adres do korespondencji:

Prof. dr hab. med. Kazimierz Madaliński
Kierownik Pracowni Immunopatologii Zakażeń Hepatotropowych Zakładu Wirusologii NIZP-PZH
00-791 Warszawa, Chocimska 24
kmadalinski@pzh.gov.pl